

Arquitectura universitària #12

AT ARQUITECTES DE TARRAGONA #12

**COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA
DEMARCACIÓ DE TARRAGONA**
President **JORDI BERGADA**
Secretari **ANTON BULTO**
Tresorer **LUIS ULLOA**
Vocals **JORDI GRANELL**, **JOSE MARIA GRANDES**, **FINA ROYO**

Consell editor
Junta Directiva DEMARCACIÓ DE TARRAGONA. COAC

Consell redactor
JORDI GRANELL Vocal de Cultura
JOSEP CANELA Coordinador Centre de Documentació
JORDI GUERRERO Coordinador d'Activitats Culturals

Director
JUAN MANUEL ZAGUIRRE

Disseny i producció
Disseny gràfic i Maquetació **PEADAR McGRATH**, **OSCAR LLORCA**
Producció **CIRUGIA GRAFICA**
Correcció dels textos **MIQUEL ARDERIU**
Impressió **AG RABASSA, S.A.**

Edició i subscripcions
**COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA
DEMARCACIÓ DE TARRAGONA**
Sant Llorenç, 20-22
43003 Tarragona
tel. 977 249367 fax 977 236503
tarragona@coac.net

Les opinions publicades són exclusives de qui les expressa

© de l'edició, el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
© dels textos, els seus autors
© de les fotografies, els seus autors

En cas d'incorreccions en les autories de textos o fotografies contacteu amb l'editor d'AT per tal de realitzar les correccions en properes edicions

ISSN 1579-6515
DL B-9451-04

Reservats tots els drets d'aquesta edició

Tarragona, maig de 2006

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Demarcació de Tarragona

3,00 euros

Ramon Aloguín | Facultat de Ciències Econòmiques URV | Josep Bertran | Facultat de Ciències Jurídiques URV | Servei de Tecnologia Química | Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química URV | Institut Català d'Investigació Química | Biblioteca de la URV | Facultat de Química i Enologia | Mas Miarnau | Escola Universitària de Turisme i Oci URV | Edifici per al servei de recursos científics | Rectorat de la URV | Concurs Plaça del Pati de Valls | Projectes I/II + Dibuix I/II URV

Planta d'estructura del sostre de planta baixa de la Facultat de Ciències Econòmiques de la URV

Campus Sescelades: Apunts per a la descripció de l'ocupació d'un territori

Els orígens: La Zona Educacional.

El pla general de l'any 1973, que d'alguna manera va determinar una estructura del territori que encara és present en el terme de Tarragona, va delimitar un polígon a llevant de la carretera N-240, al vessant sud del turó de Sant Pere Sescelades, zonificat per a l'ensenyament: la Zona Educacional. Eren finques agrícoles, de conreu de secà: ametllers, garrofers, oliveres. La manca de cursos naturals d'aigua, la dificultat d'irrigar en pendents importants, i la presència del roquer calcarí superficial no van facilitar cap agricultura intensiva ni gaire productiva. En realitat, el que va fer el pla –era tècnica habitual del planejament del moment– fou reconèixer una situació de facto. El Col·legi La Salle hi havia construït el seu complex –col·legi i residència–, en la qual van començar les classes el dia 2 d'octubre de 1970. L'Escola Normal, que esdevindria més endavant Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia, hi iniciava les classes, en un edifici propi, l'any 1973.

L'any 1975 s'hi va instal·lar la Cooperativa Estela. El 1976, l'Escola Taller d'Art de la Diputació i l'Escola de Pràctiques (coneguda com l'annexa).

L'any 1981 s'hi afegí l'Institut Comte de Rius.

Al seu torn, en les cotes més elevades, i penjant de la carretera local al Pont d'Armentera, s'havia iniciat una operació d'habitatges, que temps a venir es consolidaria com el barri més populós de la ciutat: Sant Pere i Sant Pau (actualment, amb una població estimada de més de quinze mil habitants).

La maduració: El Pla Especial i la gestió del campus.

En la revisió del pla general de l'any 1981 (el pla Cantallops) es va dissenyar l'eix viari de connexió de Sant Pere i Sant Pau amb la carretera N-240. Per la seva orientació, aproximadament nord-sud, se'l va batejar

com a Avinguda del Cap de Salou, que és el fons de la perspectiva en direcció migdia, pendent avall. Aquest eix, bàsic perquè Sant Pere i Sant Pau tingués una sortida alternativa, serviria també per ordenar tot el polígon de la Zona Educacional i ampliar-lo amb un altre àmbit d'habitatges. Aquest àmbit, de considerables dimensions, es va dir pla parcial PP-3, Avinguda Cap de Salou, i es va desenvolupar a banda i banda de l'avinguda, rebatejada més tard dels Països Catalans.

Els gestors urbanístics de la ciutat van veure la possibilitat d'ampliar la Zona Educacional, a ponent de l'avinguda, concentrant-hi les cessions obligatòries d'equipaments del PP-3 i cedint-les a la Universitat Rovira i Virgili, per formar el seu propi campus. A la finca cedida, d'uns 75.000 m², calia afegir-hi un seguit d'altres menors fins a assolir les 18 hectàrees del campus.

Per això, va caldre un altre pla, el Pla Especial d'Equipaments de la Zona Universitària. Aprovat per la Comissió d'Urbanisme el 14 d'octubre de 1998, va permetre adquirir o expropiar –únicament en dos casos– les finques necessàries.

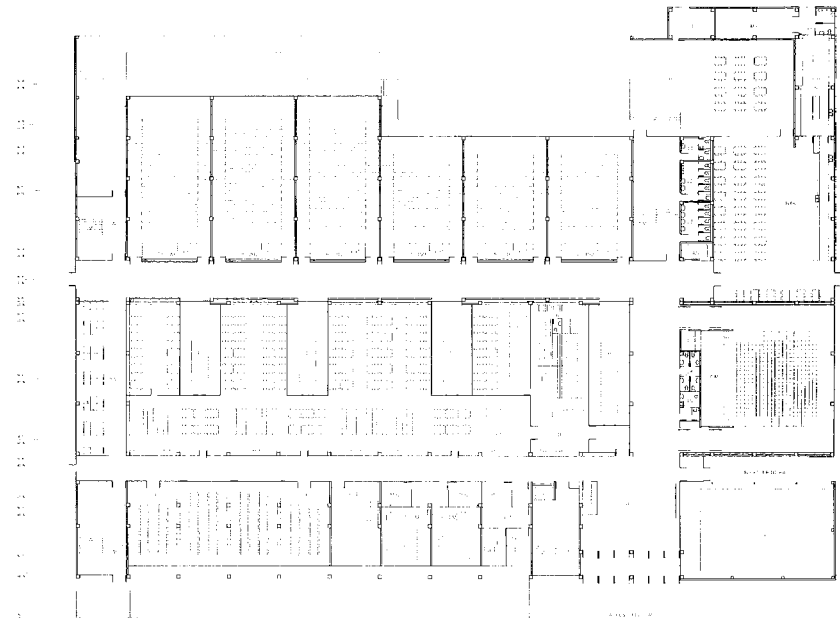
El pla va dissenyar el sistema viari ortogonal a l'avinguda, tal i com havia fet el PP-3. El resultat final és correcte, però el procés ha requerit un esforç de gestió important: ni la topografia, ni les finques, ni la xarxa viària, ni els serveis que hi passaven no coincidien amb les directrius de la nova ordenació.

L'ocupació: campus i habitatges.

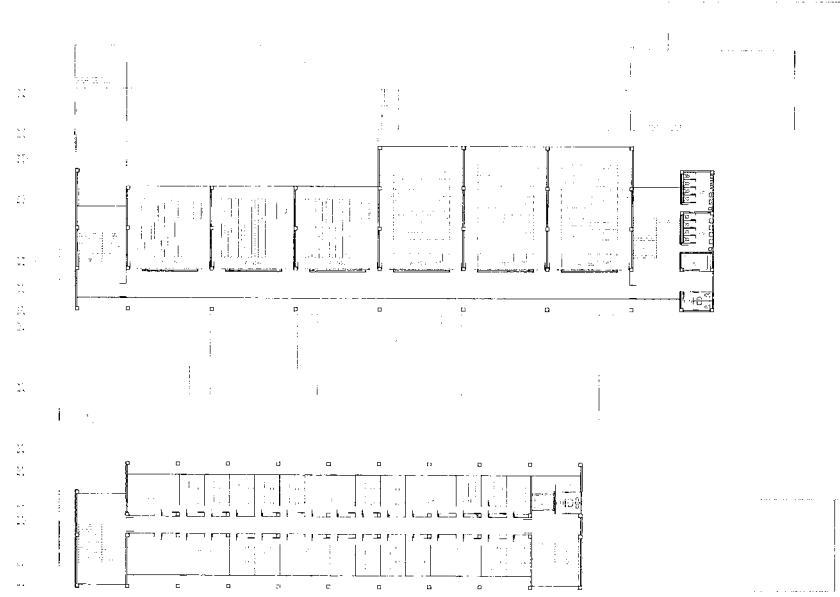
Com en tota ciutat construïda de pressa, la parcel·lació va ser primer; però la urbanització i l'edificació van anar juntes, amb tots els problemes de sincronització que ens puguem imaginar. Ja abans de l'aprovació del Pla Especial, l'any 1997, es va bastir el primer edifici, el Servei de

Tecnologia Química. Però la veritable eclosió del campus es va produir entre els anys 2000 i 2005, fins que va esdevenir la concentració més gran d'edificis i persones de la URV i del Camp. Afegeixo el quadre de dades generals dels edificis, que dona la mesura de la velocitat de l'ocupació. No va ser menor, entre les dificultats, la convivència del campus amb els habitatges. Els planejadors del PP-3 van pensar que la simetria havia de primar el disseny de l'Avinguda dels Països Catalans, de manera que als dos costats tingués edificis d'habitatges. Això significa que el campus només dona a l'avinguda en una breu fatxada, i la resta està en segona línia. Situació que ha creat més problemes dels que ha resolt, i que no es podrà alterar durant generacions. Una de les conseqüències és que les darreres implantacions ja ho fan passant el carener natural, i s'apunta a ocupar el pendent que cau cap al riu Francolí, amb les dificultats de tot ordre que representa edificar en terrenys d'inclinació molt pronunciada. Aquestes noves implantacions, encara en fase inicial i de les quals és prematur comentar-ne res, són edificis lligats a la universitat, però en un vessant que no és l'estrictament docent, sinó el de la recerca i les seves aplicacions: el que se'n diu I+D+I. La URV fa el pas següent i arrodoneix el campus amb edificis de segona generació. No tinc cap dubte que els resultats seran molt diferents: el canvi d'ús aporta un canvi d'escala i, per tant, noves tipologies que coexistiran al costat dels immensos centres de docència (Química Sostenible de RQP arquitectura, Institut de Paleoecologia Humana i Evolució Social de Batet-Romani).

Ramon Aloguín, arquitecte

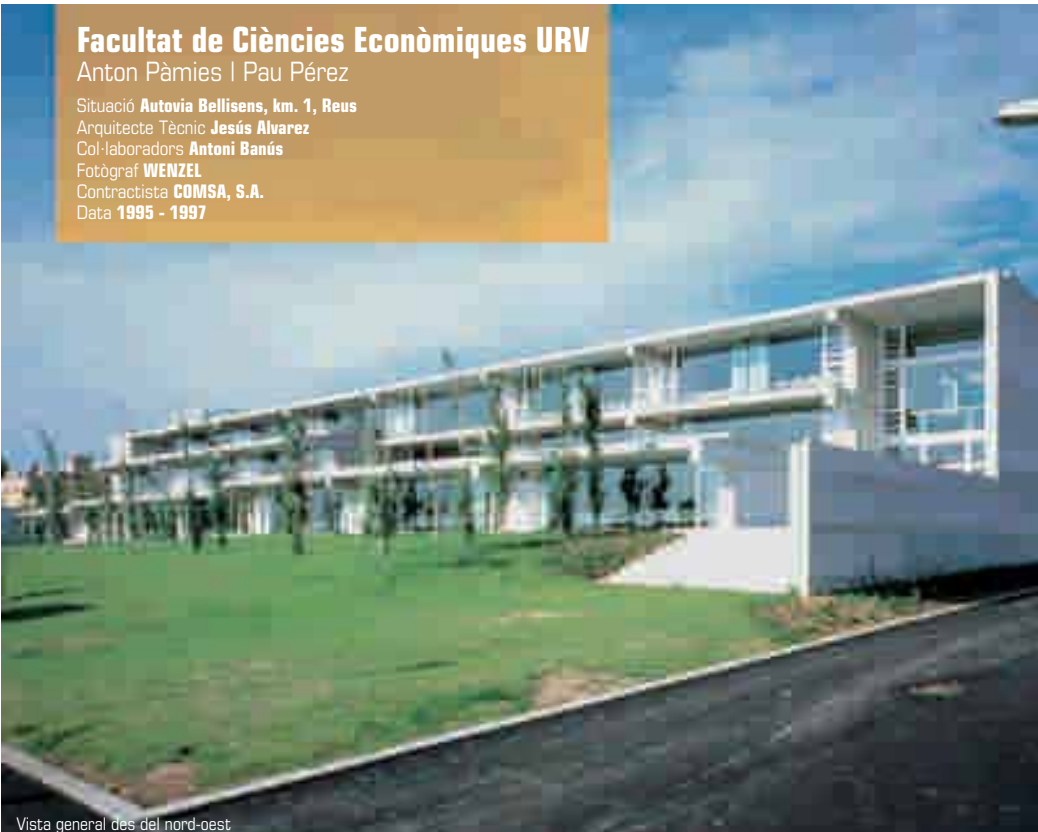
PLANTA BAIXA

PLANTA PRIMERA

Interior de l'aula magna

Vista general des del nord-oest

Biblioteca

Perspectiva des del sud-est | Mil·limètrica

Vista general des de l'oest | Mil·limètrica

Reflexions complementaries: Pel concurs de la nova Escola d'Arquitectura de la URV

1 > BREU RECORREGUT PER LES CONSTRUCCIONS UNIVERSITÀRIES DEL CAMP DE TARRAGONA. EL MARC REFERENCIAL

L'exemplar publicació del Centre de Documentació de la Demarcació de Tarragona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, *GUIA D'ARQUITECTURA DEL CAMP*, ens condueix per la tradició edificada d'edificis destinats a l'ensenyament al Camp de Tarragona. Aquest recorregut s'inicia amb aquesta afirmació: «Dissortadament, l'arquitectura escolar no produeix fins al segle XX cap obra específica notable al Camp. És a partir de la normalització i extensió de l'ensenyament públic que l'arquitectura escolar pren cos i comença a produir abundants edificis, alguns de força qualitat, i sobretot, un conjunt excepcional, la Universitat Laboral de Tarragona.» Centrant-nos en els edificis que figuren en l'apartat d'ensenyament, són destacables els històrics del Seminari de Tarragona (1886), bastit en estil neogòtic, segons el projecte d'August Font i Carreras, i les Teresianes, obra de Bernadí Martorell i Puig, construït en diferents etapes. Com a mostra de la presència de l'arquitectura moderna, la Laboral és una peça mestra, exemple de les concepcions que regien en els anys cinquanta per implantar un complex educatiu dins el programa de les anomenades Universitats Laborals.

La primera renovació en els programes i tipologies dels edificis educatius al Camp de Tarragona surt de la necessitat de construir els nous IES que la societat sorgida del canvi democràtic demanava. La participació d'arquitectes de renom, inclosos la major part dels valors locals, en aquests projectes va donar lloc a un conjunt d'arquitectures significatives que varen tenir un ampli reconeixement amb premis i presència en les publicacions especialitzades. Entre les realitzacions més notables, recollides en l'especial d'AT «Arquitectura per a l'ensenyament secundari», hi trobem l'IES Salou (1995) de Pau Pérez i Rafael Bertran, l'IES Vilaseca (1996) de Jordi Sardà i Jordi Bergadà, l'IES Torredembarra (1998) de Josep Linàs i l'IES El Morell (1998) de Pau Pérez i Jordi Granell. De fet, els equipaments escolars han constituït un dels grups d'obra més significatius de les edicions de la Biennal Alejandro de la Sota. En certa manera, l'arquitectura dels IES va anticipar solucions organitzatives i tècniques que es desenvoluparen posteriorment en la construcció del conjunt d'edificis universitaris dels campus de la Universitat Rovira i Virgili, Centre i Sescelades a Tarragona i Bellisens a Reus, entre altres actuacions puntuals d'implantació de centres en el conjunt del territori. La creació, l'any 1991, de la Universitat Rovira i Virgili com a universitat de referència als territoris del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, obre una perspectiva extraordinària que es va consolidant amb el temps, ja sigui per la incorporació de nous ensenyaments, el desencallament de projectes històrics o el progressiu acabament dels campus. En aquesta nova etapa, es produeixen un conjunt d'actuacions d'arquitectura universitària de gran solvència, amb uns llenguatges formulats des de l'articulació de formes i espais, que els IES de primera generació ja havien perfilat, amb aportacions singulars i renovadores. Entre les més destacades, la Facultat de Ciències Jurídiques a Tarragona, la de Ciències Econòmiques i Empresariales a Reus, el Servei de Tecnologia Química, la Facultat de Química i Enologia i la Biblioteca del Campus de Sescelades. Aquesta producció arquitectònica extraordinària ha tingut ressò i reconeixement amb nombrosos premis i ha estat àmpliament divulgada en exposicions, revistes i publicacions.

Aquest és el marc referencial en què s'inscriu el projecte de la nova Escola d'Arquitectura a Reus. Ubicada al campus de Bellisens, als encontorns d'on actualment hi ha implantada la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales i en el futur la Facultat de Medicina. Partim d'una tradició històrica que ha manifestat una gran empena propositiva en les realitzacions dels últims anys. No obstant, els canvis profunds que comporten les noves concepcions metodològiques que s'obren pas amb la convergència europea, la nova definició del títol d'arquitecte i la seva continuïtat en els màsters d'especialització, la dinàmica renovadora de les concepcions arquitectòniques d'acord amb els criteris de sostenibilitat, eficiència energètica i altres paradigmes contemporanis, fan que el concurs s'esdevingui en un moment especialment sensible, que dificulta pensar-lo en termes de continuïtat i que demana que ho sigui segons plantejaments renovadors.

2 > CAMPUS UNIVERSITARIS I ARQUITECTURA. EL PLANEJAMENT DE BELLISENS

Els campus universitaris han estat últimament objecte de diferents debats entrecreuats. El primer, en relació amb la seva localització, es tractava de dilucidar els avantatges i repercussions de dues situacions perfectament identificables, integrades en les ciutats o isolades en el territori. El segon es produeix en relació amb la forma del campus, específicament, entre les opcions de continuïtat indiferent en els edificis del campus o de singularització de cada una de les facultats, escoles i equipaments generals que el constitueixen. El tercer és mou a l'entorn del paper estructurador dels equipaments de campus i de la seva eficiència d'acord amb diferents models, el de concentració dels serveis i equipaments, el de la dispersió en els diferents centres i un de mixt, resultat de definir com a estructurants generals uns determinats equipaments i deixar-ne d'altres a la proximitat del centres.

Aquests debats, sobretot el de la localització dels campus, sorgeixen de la realitat dels diferents tipus d'implantació universitària en el territori i de la importància cultural i fins i tot econòmica que tenen aquests centres per a les geographies on s'estableixen. Els altres debats, tot i coincidir, podriem dir que tenen un abast més interior, si es vol d'escala menor, però sens dubte molt transcendental per a la imatge arquitectònica del campus. El tercer, el dels equipaments, és un debat sobre les concepcions de l'eficiència però també de la significació, en tant que a aquests equipaments generals se'ls ha volgut imprimir en gran manera la categoria representativa de la pròpia concepció del campus com a sistema organitzat. En realitat, cadascun d'aquests debats i el seu conjunt, tracten de les possibles concepcions dels models de campus, a partir de l'anàlisi de les realitzacions històriques i de la necessitat de repensar-lo davant l'increment extraordinari de noves universitats, de la dispersió territorial de les existents, i de l'afegit acumulatiu de nous centres i equipaments. En el context que hem explicat, el campus passa a ser objecte de planejament, com una peça mestra del teixit territorial, que ha de garantir el bon encaix de cada un dels edificis que en ell s'hi construïran. En un article recent sobre arquitectures de campus, l'arquitecte Lluís Cantallops deia: «es pot confirmar que una de les premisses per a una bona arquitectura és un pla urbanístic solvent, que estructura correctament el territori i estableix una relació adequada entre els assentaments urbans existents i els de nova creació». El campus de Bellisens, on s'ubicarà la

nova Escola d'Arquitectura ha estat també objecte de planificació. La quadrícula original que integrava el mas Barberà, una construcció del vuit-cents rehabilitada com a deganat, emplaçat al centre del campus i amb un jardí romàntic per entorn, que va organitzar la posició de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales i que, en les quadrícules restants permetia la implantació de noves construccions, amb el caràcter implícit d'edificacions aïllades, ha estat substituïda per un edifici en forma de barra plegada, que pretén articular els nous projectes que hi van destinats: l'Escola d'Arquitectura, la biblioteca de campus, la Facultat de Medicina i una residència d'estudiants. En aquest cas, el planejament ha transformat la idea constructiva del campus. Hem passat de la quadrícula que delimitava el territori individual de cada edifici, permetent una expressivitat diferenciada, a un continu on el sistema d'articulacions constituirà un dels temes principals dels projectes a integrar. No ens ha de passar per alt que la definició de la biblioteca com a equipament central del campus suposa també un criteri a considerar, de gran transcendència pels models docents que s'hi vinculen i per la pèrdua d'una referència singular en els projectes dels centres, com és el cas de la biblioteca de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales. La relació entre centre i biblioteca és, sens dubte, particular en cada ensenyament i singularment en els estudis d'arquitectura pel pes específic que han tingut fins ara les biblioteques en la formació de l'arquitecte, en gran manera vinculada a la utilització de documents gràfics, la consulta de l'arxiu de projectes i a la importància de les revistes d'arquitectura com la connexió, gairebé a temps real, amb els temes i projectes d'actualitat, alimentant la percepció irònica dels estudiants d'arquitectura com a fetixistes de la imatge. En el campus de Bellisens caldrà explorar, en el projecte de la nova escola, la relació de proximitat entre escola i biblioteca de campus i desenvolupar la seva articulació espacial.

3 > EXPERIÈNCIES RECENTS DE PROJECTES D'EDIFICIS DESTINATS A ESCOLES D'ARQUITECTURA. L'EDIFICI COM A EXPRESSIÓ DE LES CONCEPCIONS PEDAGÒGIQUES

La implantació de noves titulacions i el creixement de la població estudiantil, a partir dels llunyans anys setanta, ha motivat un fenomen d'expansió continuada en la demanda de determinades carreres, percebudes com de gran projecció social. Els estudis d'arquitectura serien un cas paradigmàtic d'aquest creixement. Centrant-nos en Catalunya, l'evolució segueix un ritme constant. De l'ETSAB, escola única i centenària, s'ha passat a la creació de l'escola del Vallès, la Politècnica de Girona i la de la Rovira i Virgili a Reus, com a escoles públiques, i les de La Salle i la Internacional, privades. Les dues últimes a implantar-se, la de la Politècnica de Girona i la de la Rovira i Virgili, amb una clara vocació territorial, compten amb uns entorns econòmics i culturals de gran dinamisme i es caracteritzen per una oferta limitada, 60 places d'ingrés a la Rovira i Virgili, i per la seva vinculació amb l'actual títol d'arquitecte tècnic, que evoluciona vers el de grau superior d'enginyer de l'edificació. Per tant, són propostes limitades en la seva dimensió i amb objectius estratègics diversos, que poden propiciar sistemes d'aprenentatge positivament diferents i perfilar sensibilitats noves per a l'arquitectura. La configuració del territori de la docència en correspondència amb les metodologies d'aprenentatge ha estat sempre un tema central en els

projectes d'escoles i facultats. Es pot afirmar que els plantejaments pedagògics que sorgiran de la implantació dels nous títols europeus, basats en els crèdits ECTS, ha de comportar una revisió a fons del sistema d'espais docents on han d'interactuar estudiants i professors. La concepció més activa de l'estudiant en els nous plantejaments és especialment interessant en els estudis d'arquitectura, que des de sempre han desenvolupat una gran part del seus ensenyaments en classes pràctiques, especialment les assignatures projectuals i gràfiques. En aquest sentit, més que un canvi radical, es produeix una evolució en la concepció dels espais d'aquestes pràctiques. Es dona pas a les idees de personalització dels entorns de treball dels estudiants, facilitar les relacions pròpies dels projectes en equip i disposar de connexions eficients a les noves tecnologies de la informació i de la imatge.

Una tria de projectes d'escoles d'arquitectura contemporànies que, en el seu conjunt o en determinats aspectes, mostren aquestes sensibilitats l'encapçalaria amb el pavelló Carlos Ramos que va construir Álvaro Siza per a la Universitat de Porto l'any 1986. Entre altres valors en destacaria la petita dimensió del centre, destinat a les aules dels primers cursos de la carrera, i la relació que estableix amb el jardí de l'entorn. La forma plegada sobre un pati obert de l'edifici fragmenta l'espai interior i el situa a una escala gairebé domèstica, molt adequada per a tallers en grups reduïts. Molt més complexa és la seva proposta d'ampliació de l'any 1993, organitzada en pavellons d'altures variables que s'articulen entorn d'un espai central. Les diferents volumetries i alçades que configuren el conjunt expressen els diversos usos acadèmics que es donen en aquesta escola.

Un altre edifici destacable és el de l'Escola Politècnica a Sant Vicenç del Raspeig, finalitzat l'any 1999, segons el projecte de Dolores Alonso, que va guanyar el concurs convocat per la Universitat d'Alacant. Es tracta d'un projecte extraordinàriament interessant per la seva disposició volumètrica en forma de dues malles entrecreuades que defineixen un conjunt d'espais on els volums superiors projecten ombra i redueixen la insolació. També explica els usos que s'atribueixen als diferents volums: la planta baixa destinada a les peces docents, mentre que la planta primera es destina als departaments. Aquesta disposició configura un conjunt amb una gran diversitat d'espais i recorreguts, d'efectes especialment notables pel que fa al control de la llum i a la creació de zones d'ombra. Aquests espais protegits es converteixen, per la seva amabilitat climàtica, en llocs de relació i comunicació informal que resulten de tanta utilitat com les pròpies aules.

El tercer projecte a considerar és el de l'Escola de Nantes, de Lacaton i Vassal. Sense la utilització radical dels elements tecnològics derivats de les construccions agrícoles que de manera tan interessant aplicaren a l'edifici de la Facultat d'Arts i Ciències Humanes de Grenoble, assolint uns efectes de transparència extraordinària a través dels espais longitudinals d'hivernacles de les façanes nord i sud, i la no menys interessant reducció de costos que l'aplicació d'aquests materials comporta, el projecte de Nantes no renuncia a cap d'aquests aspectes. Es parteix d'una quadrícula estructural bàsica on els sostres de doble alçada permeten la subdivisió a manera d'atells, amb ocupacions fragmentàries de la planta. Aquest mecanisme dona llibertat per configurar els espais útils amb una gran flexibilitat i riquesa visual. D'aquesta estratègia en resulten uns espais

de circulació de morfologia variable, aptes per transformar-se en receptors d'activitats diverses. A les diferents plantes es manté un diàleg creatiu entre espais. Els exteriors, els interiors condicionats, amb façanes de vidre i lamel·les exteriors protectores i els espais intermedis protegits, bioclimàtics, amb façanes de policarbonat i ventilats naturalment. L'expressió de l'edifici és d'una sinceritat màxima, confiada a la retícula estructural i a l'especialització constructiva dels tancaments de façana en vidre i policarbonat.

4 > EL CONCURS DE LA NOVA ESCOLA D'ARQUITECTURA A REUS. PROGRAMA I ESPAIS. LES SENSIBILITATS DEL PROJECTE

El programa d'un edifici, com és el cas de l'Escola d'Arquitectura, està constituït per un seguit de paràmetres que pretenen descriure l'obra en termes quantitatius, tipus i nombre d'aules, superfícies, espais de direcció, despaxos de professors, etc. Expliquen menys les relacions que es pretenen entre aquests espais i, freqüentment, deixen a la categoria d'intangible la qualitat dels espais i la seva vinculació a les concepcions docents que han de servir. Naturalment, la descripció ordenada de les dependències del centre indica ja uns determinades intencionalitats, presències i absències que han de ser llegides contemplant també els equipaments de campus com a peces complementàries de l'estructura d'espais que es proposa. En realitat, els paràmetres generals no poden ser independitzats de la concepció pedagògica del centre. Podem posar com a exemple la superfície destinada a l'entorn de treball de l'estudiant en les pràctiques de les assignatures projectuals i gràfiques. El fet que els estudiants disposin d'espais i serveis propis: taula, armari-magatzem, connexions a les xarxes de comunicació i d'intercanvi d'informació, etc., és determinant per avançar en un model d'escola en què els estudiants, a més de participar de les activitats docents dirigides, visquin i treballin en el centre a temps complet. Per assolir aquest objectiu cal que la superfície d'aquestes aules-taller estigui fixada en un mínim d'uns 4 m² per estudiant i que disposin dels nivells de confort ambiental i dels serveis que facilitin el seu ús.

Entesa l'Escola d'Arquitectura com a lloc d'intercanvis amb diferents gradacions, des dels reglats de les classes dirigides fins als casuais, els espais de comunicació i de relació adquireixen un sentit i un valor a considerar en el projecte. Afavorir l'apariació de petits grups de discussió al voltant d'un tema, fora dels espais convencionals, significa també obrir camp als processos creatius, aspecte en el qual l'escola està directament compromesa. Tots els projectes d'escola abans comentats, especialment la proposta de Lacaton i Vassal a Nantes, mostren singularitats molt apreciables en el tractament d'aquests espais de relació. La transformació més notable en relació als espais de l'escola i la seva vinculació a les propostes pedagògiques es produirà com a conseqüència de la implantació dels nous plans d'estudi de titulacions europees, basats en els crèdits ECTS. Les dues qüestions més determinants són la retallada en el nombre de crèdits de les carreres (el títol d'arquitecte passa a tenir 300 crèdits) i el diferent valor de la mesura del temps en els crèdits europeus. Resumidament, es passa de mesurar la participació dels estudiants en classes dirigides, de teoria o pràctiques, a valorar el temps que dedica globalment l'estudiant a les classes, preparació, exercicis, exàmens, etc., de les diferents matèries. Tot plegat significa una reducció

molt notable de les classes de teoria i passar gran part del procés d'aprenentatge a les classes pràctiques. Amb tot, cal considerar que la metodologia de les classes d'arquitectura s'adapta perfectament al nou model, naturalment, ajustant els temps i les dedicacions. D'aquí es pot deduir la importància que prenen les aules destinades a pràctiques i la transcendència de la proposta d'uns espais personalitzats, aptes per als treballs gràfics, construcció de maquetes, connexions informàtiques, etc., perfectament equipats i de disposició permanent.

Uns altres espais que caracteritzen una Escola d'Arquitectura són els dels diferents laboratoris i tallers. Entre els més significatius, els laboratoris destinats a pràctiques físiques, anàlisi i resistència de materials, aplicacions topogràfiques i fotogramètriques, etc. Entre els tallers, el de maquetes, el de modelat i representació virtual, i el de projectes, on es pretén una integració dels professors al desenvolupament de projectes a través dels mecanismes de transferència de tecnologia, integrant professors de diferents especialitats i estudiants en projectes professionals. La sala d'exposicions, l'arxiu de projectes i les instal·lacions de reprografia constitueixen també àmbits d'interès a incorporar.

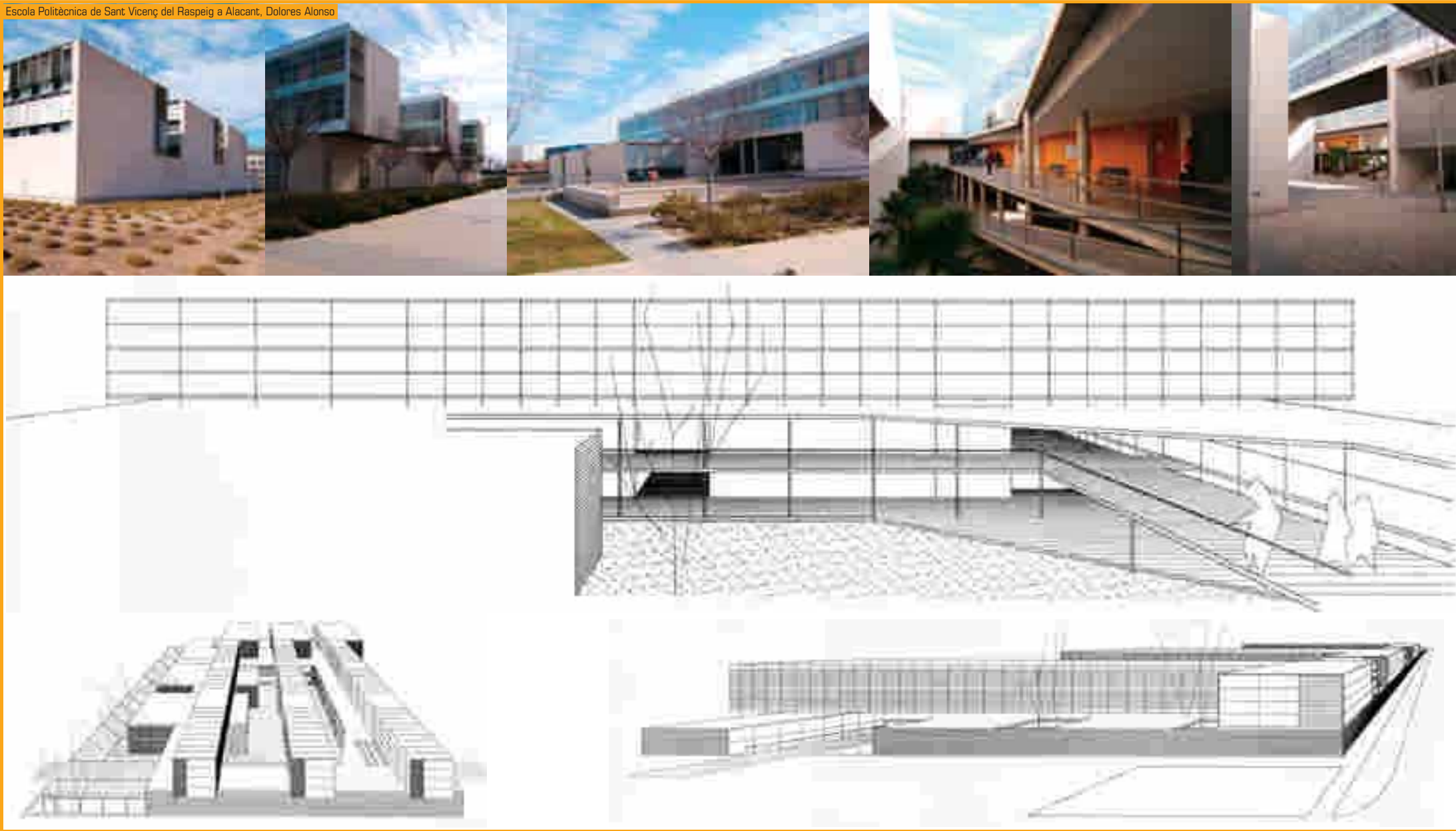
Els projectes d'Álvaro Siza, Dolores Alonso i Lacaton-Vassal que ens han servit de referència, són molt més que programes construïts. Són obres d'autor amb poètica pròpia que encalquen diferents sensibilitats sobre el lloc, els materials, les condicions ambientals, la sostenibilitat i altres intangibles. Aquests paràmetres són, en definitiva, els que aporten la caracterització del projecte i permeten relacionar els aspectes funcionals amb la materialització dels espais.

Tot i la seva novetat en el temps, l'Escola d'Arquitectura de la URV neix amb el criteri bàsic d'identificar i incorporar al projecte paràmetres sensibles arquitectònics i ambientals. Seria del tot desitjable que el nou edifici sabés expressar clarament aquests valors. Entre altres, les condicions del lloc, separat de la ciutat per la via del ferrocarril, on es manté la presència de l'arquitectura romàntica del mas Barberà i que mostra les traces de l'antiga ordenació dels conreus. Aspectes que defineixen la identitat d'un entorn que evolucionarà pel pas imminent a un nivell més intensiu d'urbanització, probablement esborrant gran part d'aquestes preexistències que encara poden constituïr material del projecte. Semblantment, la incorporació decidida de criteris de sostenibilitat és un compromís de la universitat, al qual l'Escola d'Arquitectura s'hi adhereix plenament. Pensar les aules gràfiques amb il·luminació natural i, en general, disposar les formes i materials per obtenir unes bones condicions acústiques són altres requisits ineludibles. En aquest sentit, l'aposta per una arquitectura sostenible i eficient permet albirar nous paradigmes que poden ser incorporats expressivament al projecte de la nova escola.

5 > PRODRÓMUS

Enlloc com en el Camp de Tarragona una acadèmia hauria de ser vitruviana: Firmitas, utilitas, venustas

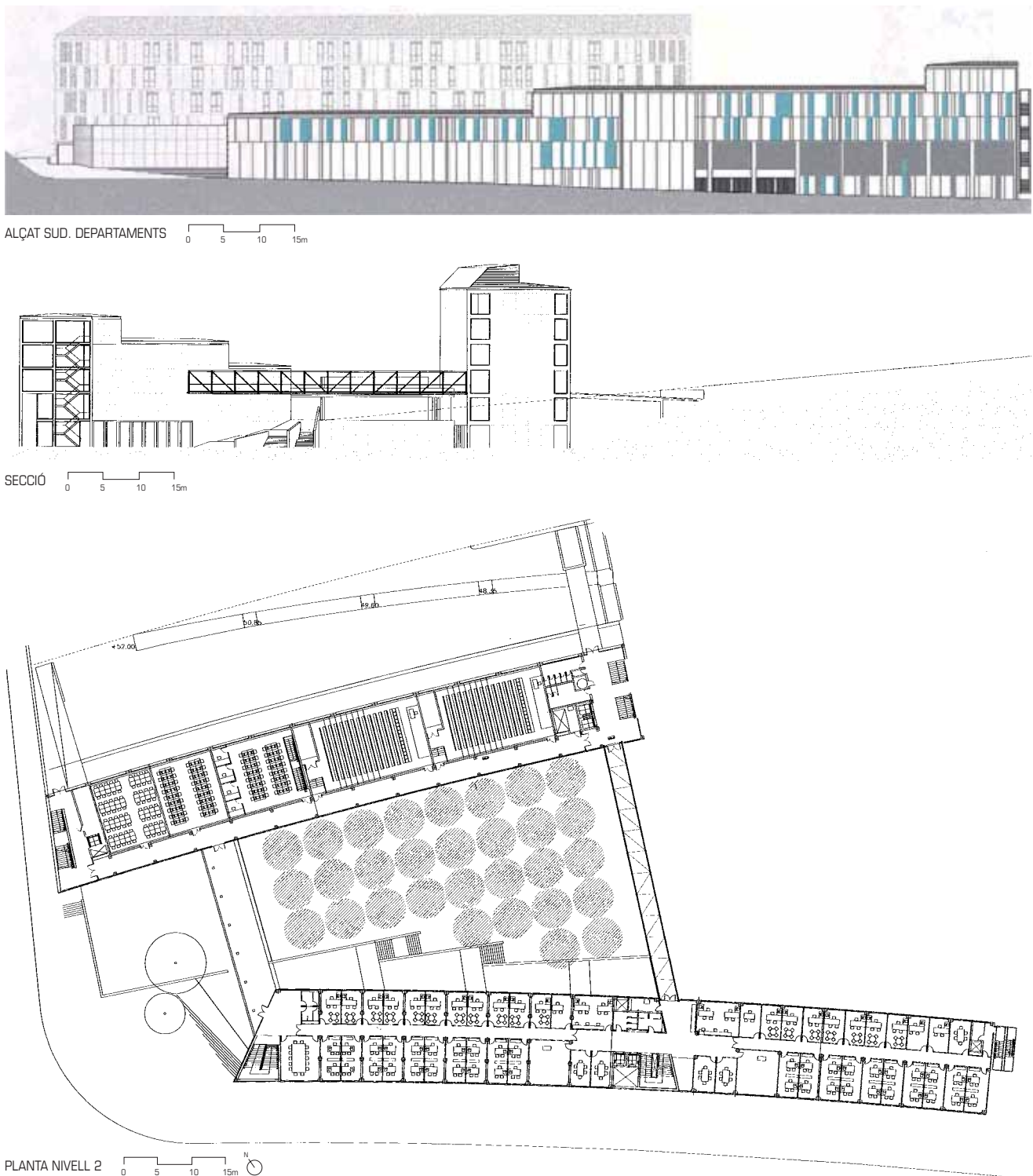
*Josep Bertran Ilari, arquitecte
Director de l'ETSA de la URV*

Facultat de Ciències Jurídiques
RGA Arquitectes | Bardají i Teixidor Associats
Situació **Avd. Catalunya, s/n, Tarragona**
Arquitecte Tècnic **J. Sotorres i J. Molero**
Col·laboradors **B. Busom, X. Esterach; R. Brufau; M. Portell**
Fotògraf **L. Jansana i J. Ma. Molines**
Contractista **AGROMAN i COMSA, S.A.**
Data **juliol 1997 - desembre 1999**

Escorç de la façana de l'Avinguda Catalunya

ALÇAT SUD. DEPARTAMENTS

SECCIÓ

PLANTA NIVELL 2

Vista aèria del conjunt des de l'oest

Detall de la façana

Accés des del costat oest

Detall del punt d'entrada des del sud

Vista del vestíbul entre les dues ailes

Detall de l'ala d'administració des del pati

Vista del pati

Detall del costat nord-oest del pati

Passadís a l'ala nord-oest

Vista aèria del conjunt

Servei de Tecnologia Química

Manuel Brullet i Alfonso de Luna

Situació **Avd. Països Catalans, s/n, Tarragona**

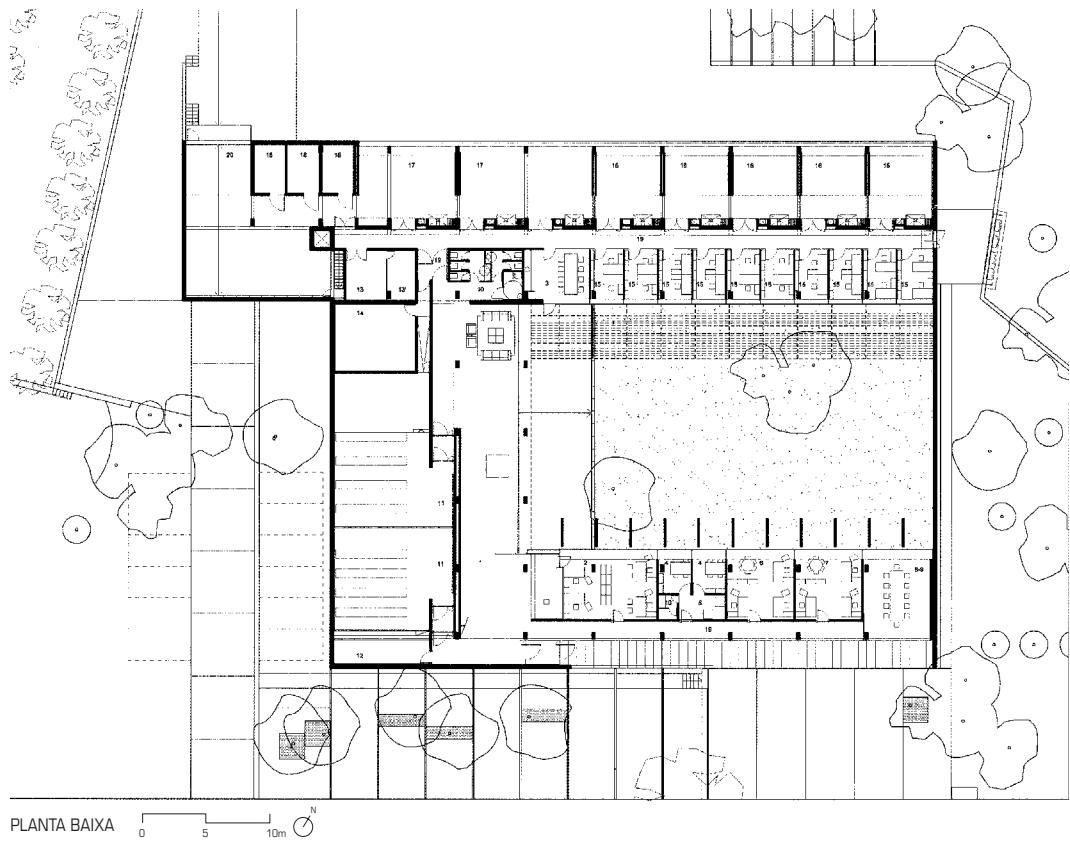
Arquitecte Tècnic **Joan Rivas i Josep Molero**

Col·laboradors **Joan Rivas, Josep Molero, Manuel Arguño, Briz i Fumadó, Roberto Aparicio, Pau Calleja, Roger Torrel, Miquel Llorens, Daniel May-Angeler, Pau Ramis, Montserrat García, Lluïsa Fernández**

Fotògraf **Eduardo Armentia**

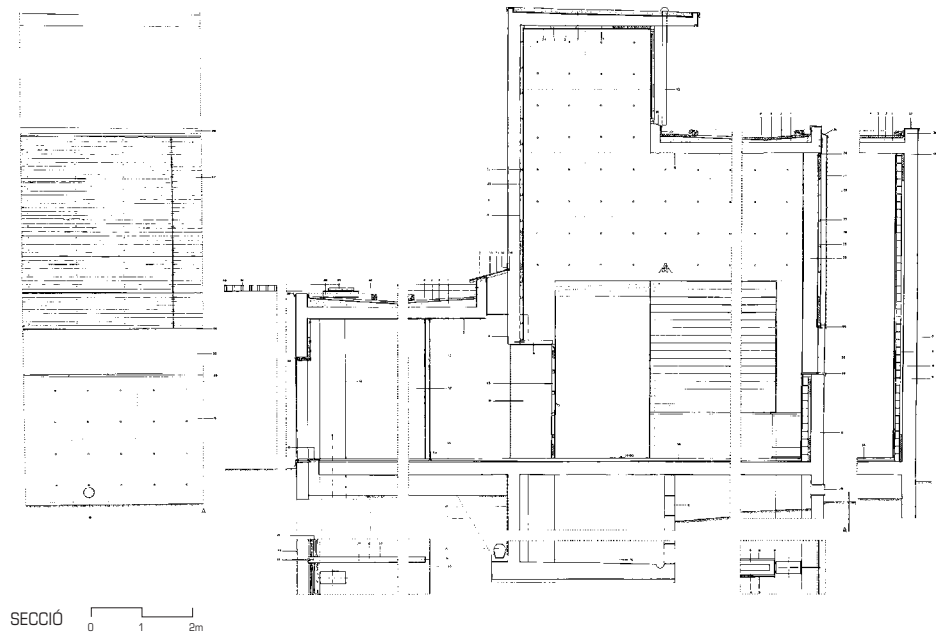
Contractista **CORVIAM**

Data **1995 - 1997**

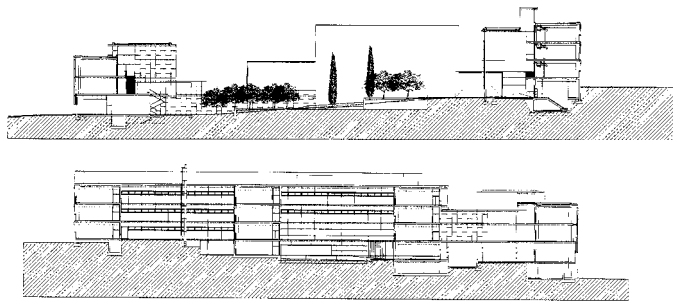
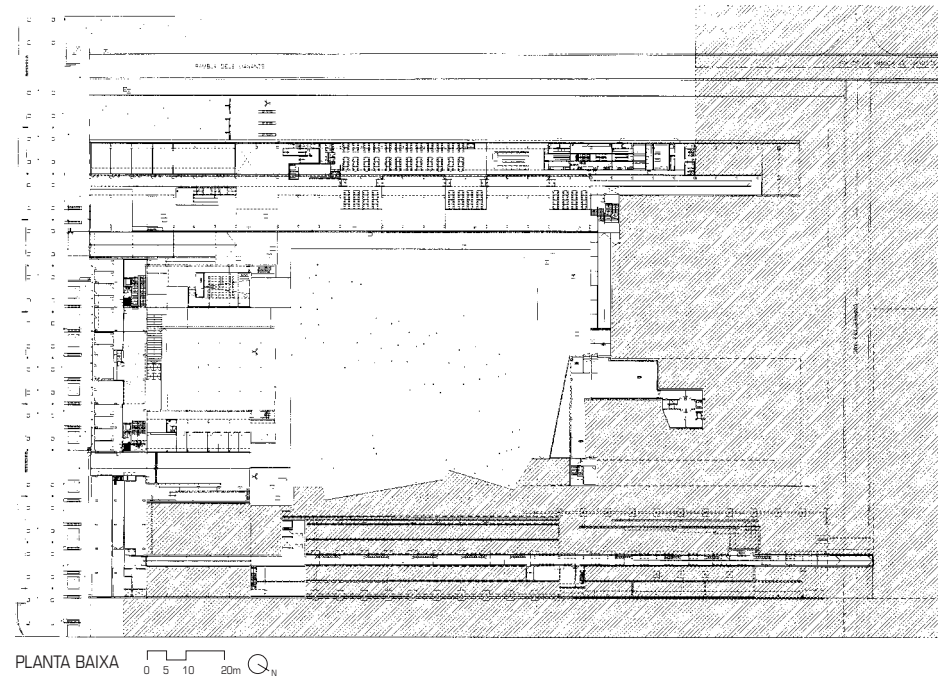

PLANTA BAIXA

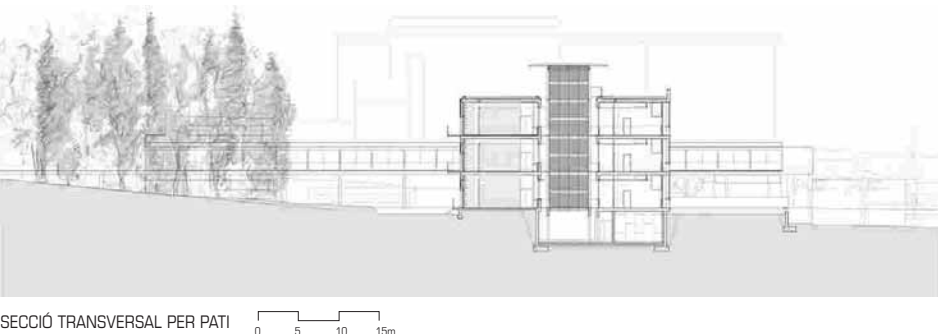
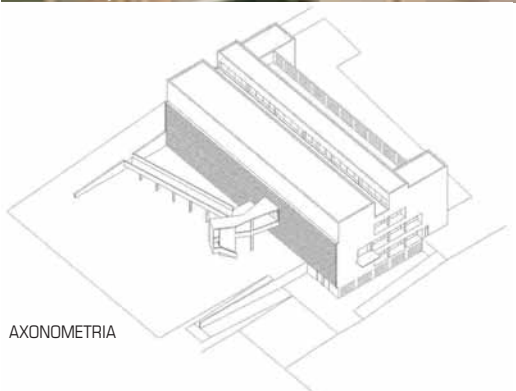
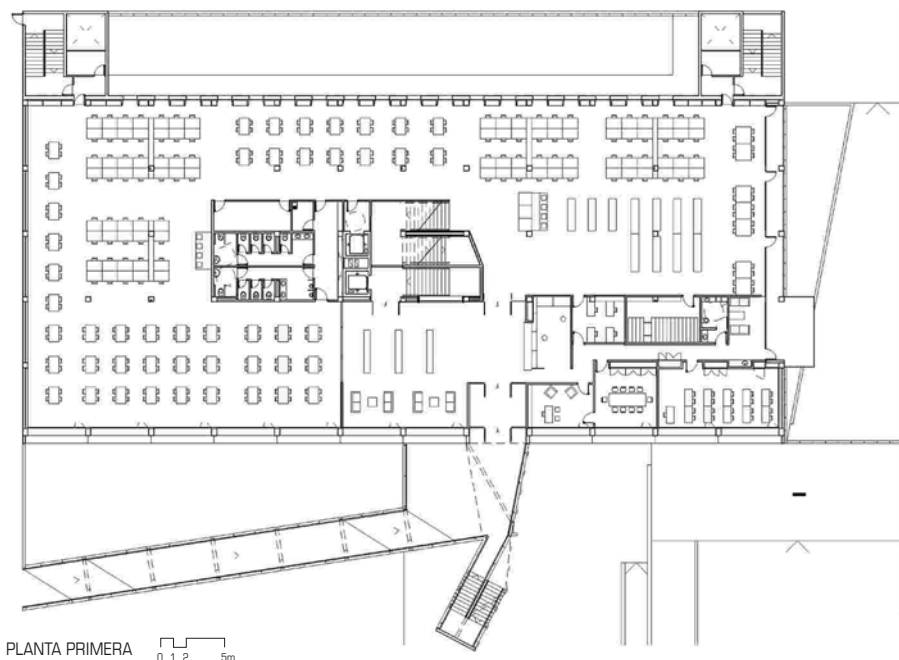
SECCIÓ

SECCIÓ

Biblioteca per la URV
 Martínez Lapeña - Torres, Arquitectes
 Situació **Sant Pere Sescelades, Tarragona**
 Arquitecte Tècnic **Josep Molero i Joan Rivas**
 Col·laboradors **Aurora Armental, Pau Badia, Josep Manel Ballesteros, Guillem Bosch, Sílvia Felipe, Emma Fossati, Marc García-Durán, Leire Jiménez, Iago Viquez, Sandra Martínez, Mòria Millán, Lluís Morao, Estanislau Puig, Ferran Vicens**
 Fotògraf **Lourdes Jansana**
 Data **març 2001 - desembre 2003**

Facultat de Química i Enologia
 Ramon Artigues i Ramon Sanabria
 Situació **c/ de les Escoles - c/ del Mig, Sant Pere Sescelades, Tarragona**
 Arquitecte Tècnic **Vidal Garcia i Virginia Otal**
 Col·laboradors **Manuel Arguijo, Josep Gallego**
 Fotògraf **Alex Bagué**
 Contractista **COMSA, S.A.**
 Data **maig 2000 - setembre 2004**

Vista exterior de la sala d'actes

EMPLAÇAMENT

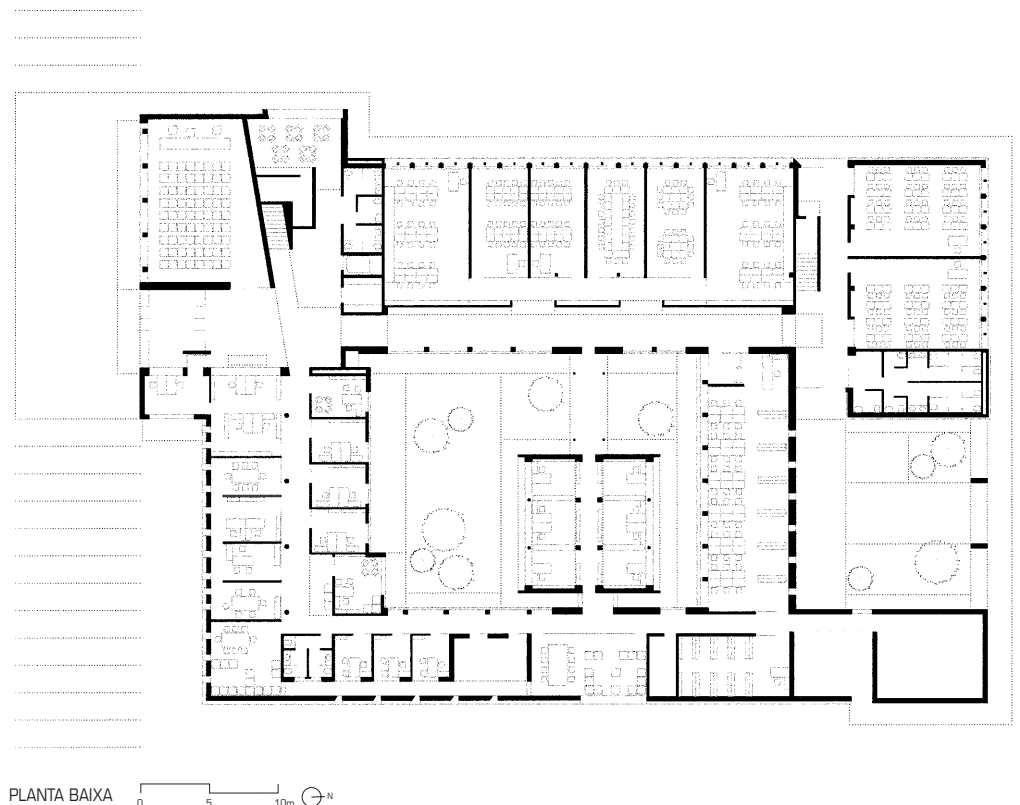
Vista dels laboratoris amb les cobertes de grava del pis inferior

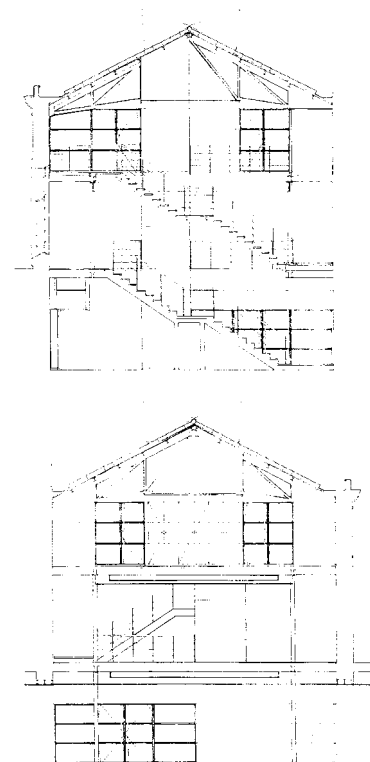
PLANTA SUPERIOR

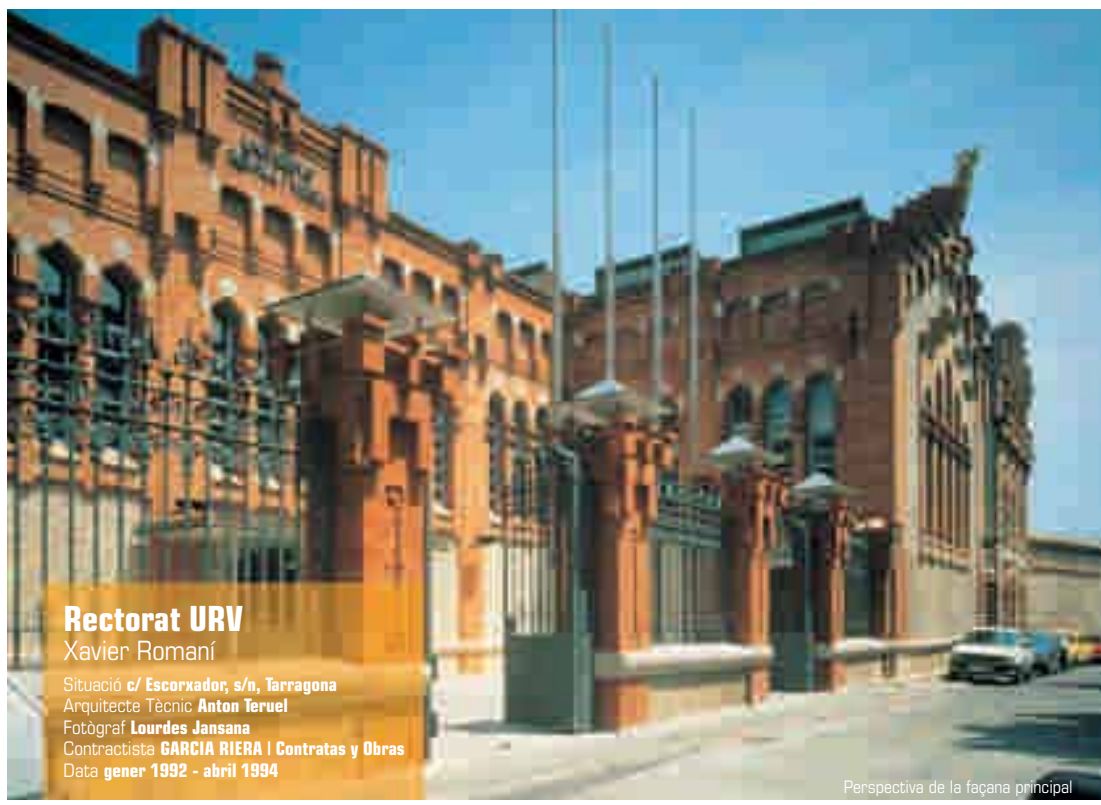
Facana principal

PLANTA BAIXA

SECCIONS

Perspectiva de la façana principal

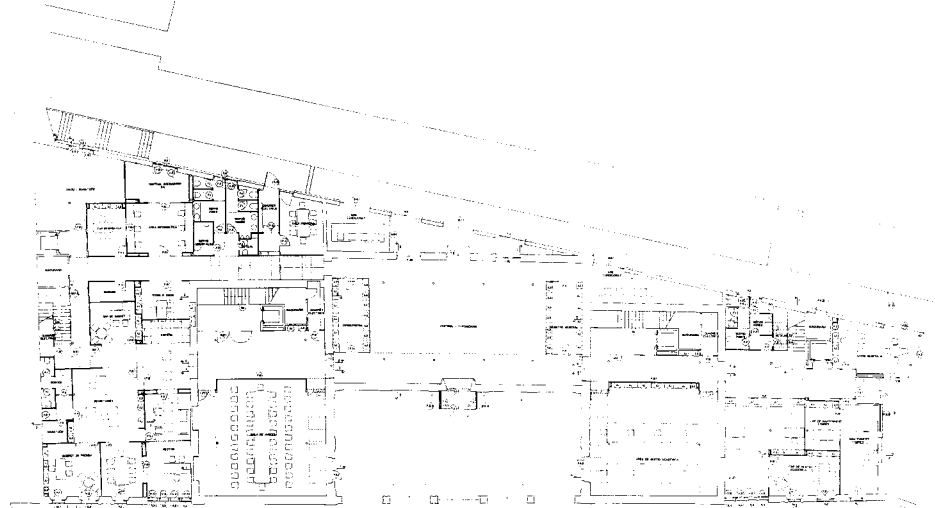
Connexió entre l'edifici de recerca i la resta del centre

Detall del claustre

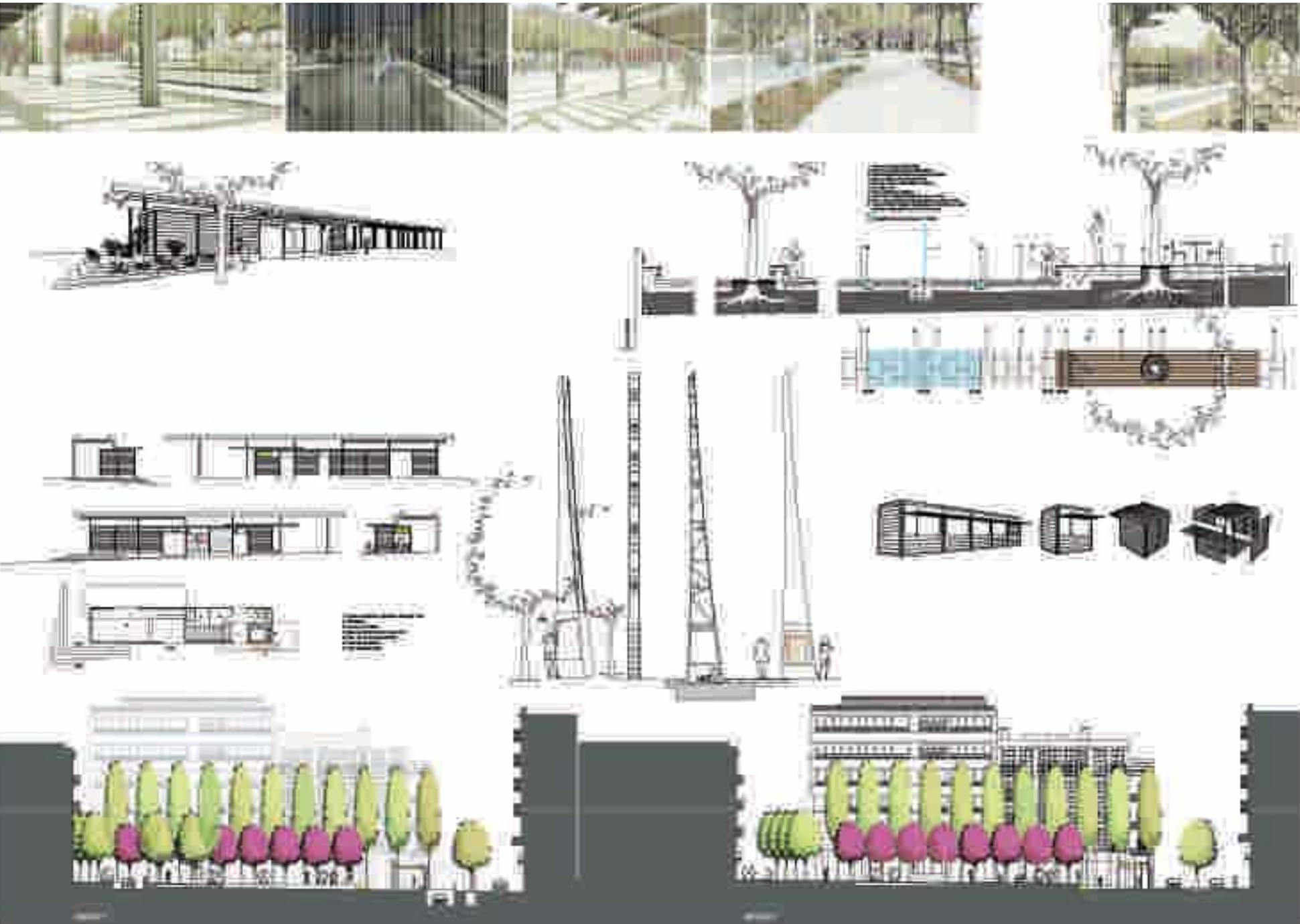
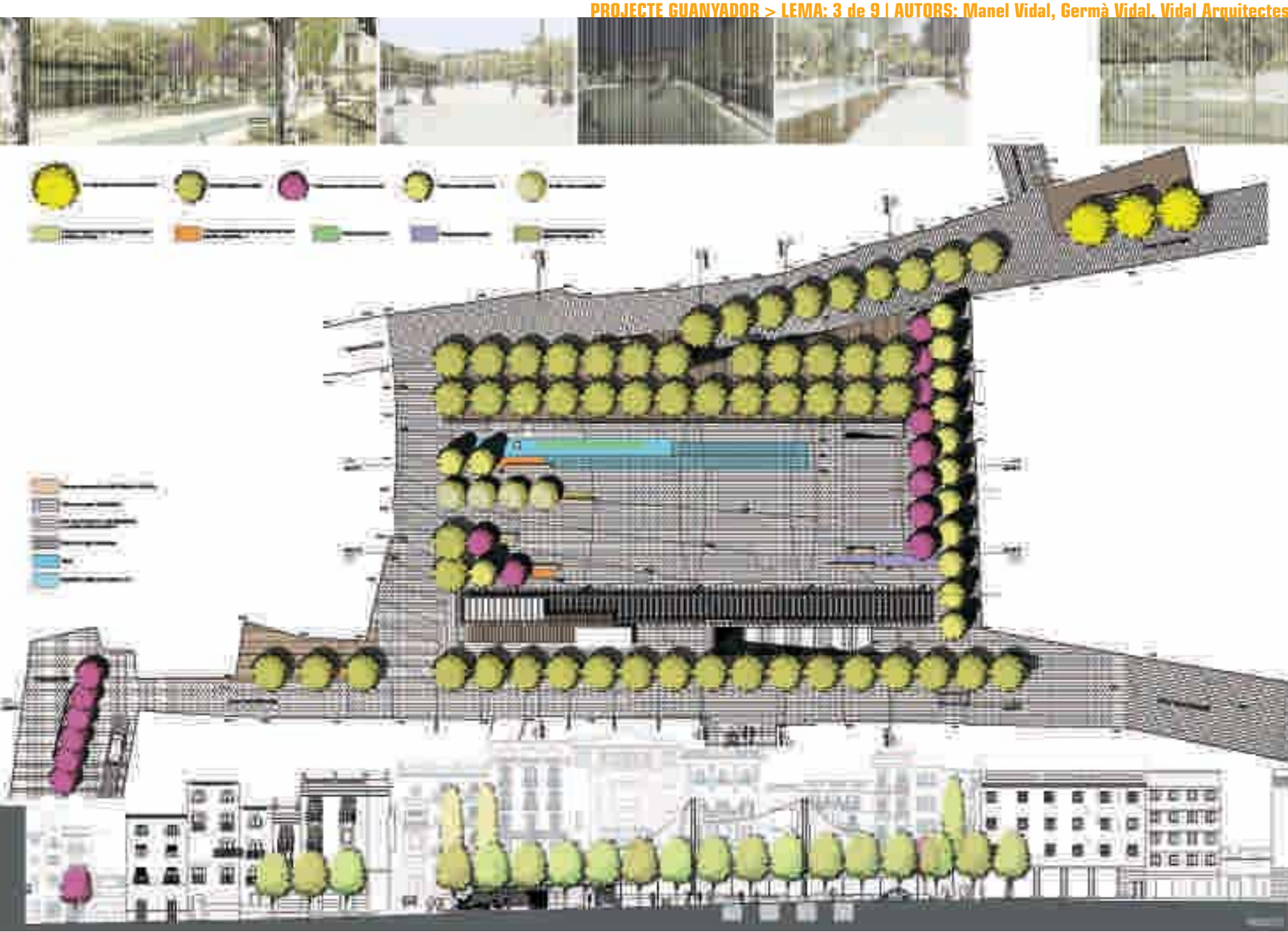
Interior de l'aula magna

PLANTA BAIXA

Concurs per a la Plaça del Pati de Valls

PROJECTE GUANYADOR > LEMA: 3 de 9 | AUTORS: Manel Vidal, Germà Vidal, Vidal Arquitectes

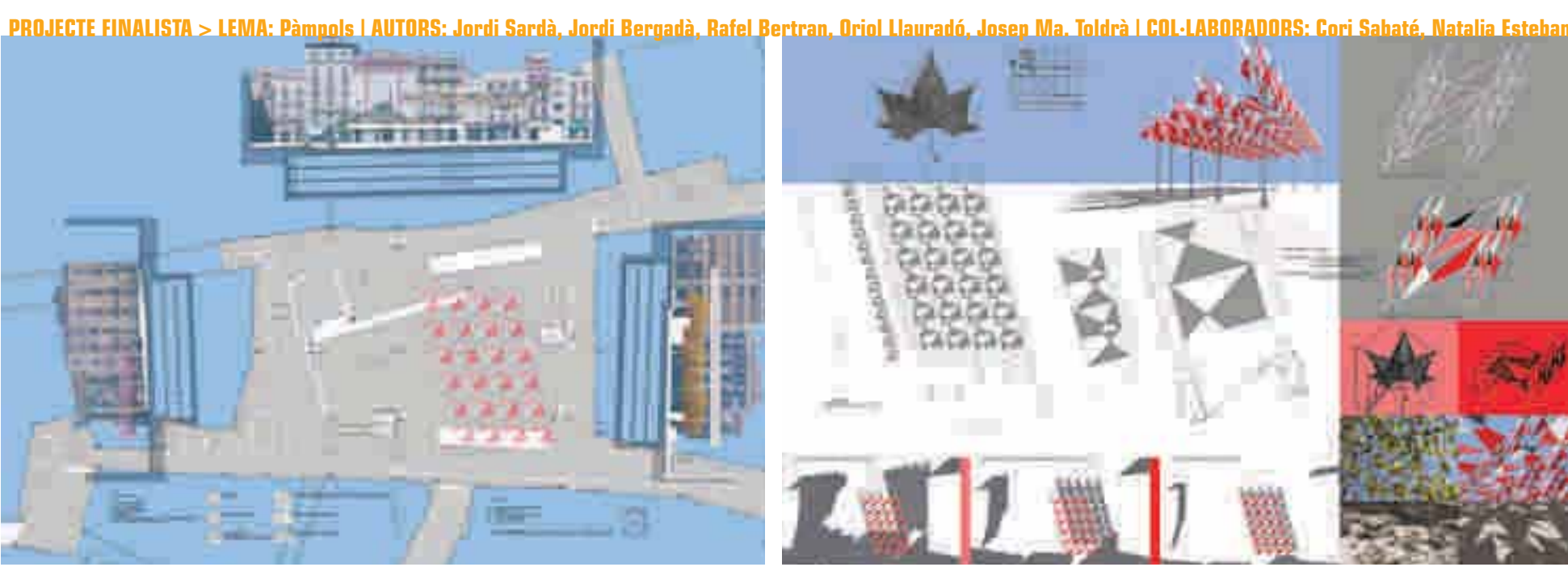
PROJECTE FINALISTA > LEMA: Clariana | AUTORS: Jaume Bach, Eugeni Bach, Bach Arquitectes | COL-LABORADORS: Joan Chinita, Joana Balló, Marta Garcia, Pablo Serrano, Peter Nagy

PROJECTE FINALISTA > LEMA: Folre | AUTOR: Josep Lluís Mateo, MAP Arquitectes | COL-LABORADORS: Virginia Daroca, Ismael Heras, Daniel Moyano, Miquel Colominas

PROJECTE FINALISTA > LEMA: Pàmpols | AUTORS: Jordi Sardà, Jordi Bergadà, Rafel Bertran, Oriol Llauredó, Josep Ma. Toldrà | COL-LABORADORS: Cori Sabaté, Natalia Esteban

PROJECTE FINALISTA > LEMA: Lo | AUTOR: Olga Tarrassó, Espinàs i Tarrassó Associats | COL-LABORADORS: Julià Espinàs, Tanit Pons, Itziar Carrera

1 > ELS REGALS DE L'ANNE I EL JEAN PHILIPPE

El darrer 14 de desembre vam gaudir a l'escola de la visita d'en Jean Philippe Vassal, un amic que encara no coneixiem personalment. Ens va fer diversos regals: un d'ells, una sessió crítica on va comentar amb tota la classe els projectes que estàvem fent. A la Cristina la va encoratjar a seguir treballant amb el 90% invisible de la realitat. Va parlar d'una arquitectura i un urbanisme fets des del propi cos, pensats des de l'habitant. Més tard, una xerrada en què ens va explicar els seus interessos i algun dels seus projectes. Especialment engrescadora va ser la presentació del projecte per a la nova Escola d'Arquitectura de Nantes, on s'ha aprofitat l'oportunitat històrica que representa un concurs per a una Escola d'Arquitectura: l'edifici neix de la reflexió sobre com pot ser, com pot funcionar un lloc on s'hi va a aprendre a fer arquitectura. Què el diferencia de l'escola que en Jean Philippe va visitar quan vivia al Níger on, sota una gelosia vegetal, els nens asseguts a la sorra observen cinc televisors amb vídeo, alimentats per unes plaques solars, que reproduïxen la lliçó del dia?

El Jean Philippe comentant els exercicis a classe

Uns altres regals

2 > CITÉ MANIFESTE, ON SÓN ELS TEUS VEÏNS?

El 25 de febrer els tornem la visita. Anem a Mulhouse, on l'any 2001 la SOMCO (Société Mulhousienne des Cités Ouvrières), pionera en la promoció d'habitatge social a Europa, per celebrar el 150è aniversari de la seva primera actuació, va encarregar a cinc despaxos francesos (Jean Nouvel, Lacaton & Vassal, Duncan Lewis, Mathieu Poitevin i Jean de Gastines amb Shigeru Ban) la construcció d'un nou barri (un bloc cadascú) amb un pressupost de 6.230.000 euros: la Cité Manifeste. Divendres a la nit. Al centre no hi ha gairebé ningú al carrer. Sopem en un restaurant mexicà. Dos transvestits –la Jessica i la Tina- ens inviten a una festa de carnaval. Estarà tota la gent de Mulhouse que no veïem en aquella festa? Dissabte al matí. Fa molt fred. Aparquem i ens trobem un immigrant espanyol que viu en una casa vella sense aïllar, frontera amb el nou barri. No li agrada el que han fet. Ni la forma ni la xapa metàl·lica de la majoria d'edificis mantenen l'esperit del barri. Ens acomiadem i entra al taller de xapa metàl·lica que s'ha construït al pati de casa. Cinc minuts més tard, davant els habitatges projectats per Duncan Lewis, una veïna de la part vella del barri, que travessa a cuita-corrents un dels carrers entre els nous edificis, s'exclama dels arquitectes (deu haver vist la càmera). «que han fet gàbies per a ocells i presons». Passa tan ràpid que ens deixa sense saber què dir, més freds encara. Un gat ens observa, calentet, entre el vidre i la cortina.

Un altre edifici de xapa al barri vell

El gat de col Duncan Lewis

3 > CITÉ MANIFESTE I ELS FORMULE 1

Hem dormit en un Formule 1 a 500 m de la Cité Manifeste. Hotels (cal parlar-ne en plural) on no veus gairebé ningú. Hem anat saludant el nostre hotel per tot França: totes les habitacions, arreu del món, són iguals. I les petites variacions entre elles són per accident o deixadesa. De sobte et sents dins de la secció de passatemps d'un diari, algú des de fora està provant de trobar les diferències. Ofereixen el mínim espai pel mínim preu. Una homogeneïtat pràctica i esmorteïdora. Una estufa elèctrica s'encarrega d'escalfar-les. Quan ambes fa fred, a mitja nit fa massa calor: l'edifici és un paràsit energètic. Què devien pensar l'Anne i el Jean Philippe si algun dia, després d'una visita d'obra, es van quedar allí a dormir? Potser va ser aleshores quan van decidir proposar el màxim volum d'aire possible per als seus habitants. Els seus edificis no ocupen, donen. L'habitatge és un sistema climàtic actiu. A la Cité Manifeste no hi ha gairebé ningú al carrer. Sembla que els visitants no siguin gaire ben rebuts. Potser només s'hi passegen arquitectes. Ens hem de conformar amb el record dels interiors que el Jean Philippe ens va mostrar fa dos mesos a la seva xerrada a l'escola. L'endemà, des de l'habitació d'uns altres F1, contemplem la nostra furgoneta nevada. El vehicle més proper a un edifici dels Lacaton: el màxim volum pel mateix preu.

El Jean Philippe mostrant-nos un dels habitatges

El Jean Philippe mostrant-nos la furgoneta des d'un F1?

4 > ELS 1800 PORQUETS D'ALTIRCH I EL PORQUET DE RONCHAMP

Dissabte a la nit. Sopem en un restaurant on, des de fa molts anys, col·leccionen figures de porquets. En tenen més de 1.800. En un dels habitatges de Mulhouse hi ha una col·lecció de ninots (granotes, vaques, porquets...) que ocupen la façana. Les habitacions dels F1 són mòduls prefabricats, col·locats l'un al costat de l'altre, l'un damunt de l'altre. Un sistema acumulatiu i repetitiu, amb un toc de color per fer-ho més humà, o almenys això devia pensar algú de l'Atelier Jean Nouvel quan feia el projecte per a la Cité Manifeste. Els Lacaton & Vassal treballen amb sistemes adaptatius, eines que creixen i evolucionen. A Mulhouse han desenvolupat variacions de les cases a Coutras i Floriac. El Jean Philippe ens va explicar a Reus que, per a ells, l'arquitecte treballa no tant amb la matèria com amb l'espai. Un espai que és un clima i un ambient per estar-hi a gust.

Amb una estalactita de gel, la Marina dibuixa un porquet a la taula nevada de l'allotjament de Ronchamp. 3°C més i se n'anirà. Gràcies als Lacaton & Vassal també el podria haver dibuixat a la plaça Léon Aucoc de Bordeaux.

Els bitxos de la Cité Manifeste

El porquet de Ronchamp

5 > ELS SRS. ZIMMERMANN I EL PROJECTE CALÇOTADA

Dissabte a la tarda. El primer floc de neu de Basel cau sobre el cabell de la Marina. La porta per accedir a l'edifici dels Herzog + de Meuron en un pati d'illa a la Hebelstrasse 11 està tancada. Arriba el senyor Zimmermann en bicicleta, ens pregunta si som arquitectes (la càmera ens delata novament) i ens deixa passar. Ens pregunta d'on som i ens explica que l'any passat, per celebrar el seu aniversari, va fer un viatge en cotxe al Racó de Can Fabes. Ens obre les portes de casa seva. A l'edifici es nota que, en aquella època, els Herzog + de Meuron encara tocaven els projectes i hi posaven temps. Fa divuit anys que el senyor i la senyora Zimmermann viuen en aquest gran armari amb porxo, però ara s'han comprat un apartament en una promoció d'alt standing a St. Alban: «Des que Jacques Herzog va col·locar-nos la piscina, no estem tranquils. A mi no m'agrada nedar. Fa més d'un any que no hi nedo. El pati abans era un paradís de silenci.» Si en lloc de veure el catàleg de la promoció de St. Alban haguessin vist alguna de les cases dels Lacaton & Vassal, i haguessin decidit encarregar-los la seva, potser l'any que ve els vindria més de gust celebrar el seu aniversari a l'exercici 5.3 de Projectes I i EGA I, una calçotada a el Rourell, prop d'alguns edificis d'en Josep M. Jujol.

El Sr Zimmermann i la piscina

El projecte calçotada

6 > EL NEGRO ZUMBÓN A LA NEU DE RONCHAMP

«Ahí viene el negro zumbón bailando alegre el baión repica la zambomba y llama a la mujer» Aquesta cançó de Vatro Roman i F. Giordano, pertanyent a la banda sonora d'Anna, pel·lícula de l'any 1951 protagonitzada per Silvana Mangano, va gaudir d'una certa popularitat en la mateixa època que Le Corbusier estava fent el projecte per a l'església de Notre Dame du Haut a Ronchamp. Potser va ser admirant els moviments de la Mangano a la pantalla, tot ballant la cançó, quan Le Corbusier va decidir embalar-se i alimentar la part animal del projecte. Un bitxo negre, que sembla ajagut, però que ve aixecant-se, tot just al començament del seu ball, amb la neu calent-li del sotaventre, cridant Maria des d'una cantonada.

Projectes I/II + Dibuix I/II
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura URV

El negro zumbón?

...bailando alegre el baión